

NOVÁ ALEXANDRIJSKÁ KNIŽNICA

PAEDDR. DARINA OBUŠEKOVÁ, PHD.

The original Library of Alexandria is sometimes considered the first public library in the world and therefore is also called the mother of all libraries. It was destroyed in the 7th century. It was not until 1991 that the construction of the New Alexandria Library (the Bibliotheca Alexandrina) began. The complex was officially inaugurated in 2002. The library is home to a network of cultural and educational institutions and twelve academic research centres. It hosts a number of international institutions. Along with the main library, which holds up more than two million materials in both printed and digital forms, there are also the sixth-largest Francophone library in the world, a depository library, and a library for maps and atlases. The complex houses six specialized libraries, including the Arts and Multimedia Library, the Taha Hussein Library for the visually impaired, the Children's Library, the Young People's Library, and the Library of Rare Books and Book Collections. The Library of Alexandria is recognised as a leading institution with regard to digital projects. It includes a copy of the Internet Archive with a vast collection of digital resources published since 1996. The library also provides digital access to collections of Arabic manuscripts and other documents.

Keywords: Library of Alexandria; New Library of Alexandria; architecture; specialized libraries

 darina.obusekova@ku.sk

 Katolícka univerzita
v Ružomberku
Rektorát – Univerzitná knižnica

 <https://www.ku.sk/>

HISTÓRIA PRVEJ ALEXANDRIJSKEJ KNIŽNICE

Knižnice sú od nepamäti vnímané ako miesta vzdelania, kultúry, rozvoja vedy i umenia. Sú ako by rajom na zemi, majú svoj genius loci, špecifickú vôňu, akúsi vznešenosť, dýchajú neobyčajným pokojom. Sú to miesta, kde sa stretáva túžba po poznaní s množstvom objavených a pomenovaných skutočností a túžba po poznávaní s inšpiráciou ukrývajúcou sa v múdrosti zachytenej na spočiatku čistej kamennej doske, pergamene alebo papyruse. Postupne ľudstvo rástlo v túžbe po poznaní a výsledkom tohto rastu bol i vznik a rozvoj knižníc.

Príbeh jednej z nich, Alexandrijskej knižnice v Alexandrii, siaha až do čias zakladateľa mesta Alexandra Veľkého v roku 331 pred Kr. Jeho otec Filip Macedónsky zamestnal pre svojho syna ako učiteľa a vychovávateľa Aristotela. Možno teda predpokladať, že „*vďaka Aristotelovmu vyučovaniu sa Alexander stal priateľom literatúry a čítania – bol taký horlivý čitateľ, že len málokedy so sebou nemal knihu.*“¹ Túto lásku ku knihám či celkovo k vzdelaniu Alexander odovzdal svojmu synovi Ptolemaiovi I., za ktorého vlády vznikla Alexandrijská knižnica.

O (pôvodnej) Alexandrijskej knižnici hovoríme ako o prvej verejnej knižnici na svete, ktorá sa právom nazýva matkou všetkých knižníc. Jej história siaha do 1. polovice 3. storočia pred Kr. a jej výstavba bola zrkadlom helenistickej túžby po prestíži a výsledkom snahy šírenia gréckej kultúry vrátane literatúry. Je príznačné, že vznik najvýznamnejších helenistických knižníc bol iniciovaný vládcami helenistických štátov a vyplýval z ich snahy posilniť ich spoločenský status podporou gréckej kultúry a vzdelanosti v jej duchu. Z nich najúspešnejším rodom bol rod Ptolemaiovcov (vládli od roku 305 do roku 30 pred Kr.).

Alexandria bola v tom čase popredným hospodárskym a obchodným centrom a tiež strediskom kultúry helenistického sveta. Za vlády Ptolemaia I., nazývaného Sotér (záchranca), a jeho syna Ptolemaia II. Filadelfosa sa v 1. polovici 3. storočia pred Kr. začala v Alexandrii výstavba Museionu (chrámu vzdelanosti, múdrosti). Jeho priamym zakladateľom bol Demetrios z Falera, aténsky filozof, zberateľ Ezopových bájok, kritik Homéra a žiak Theofrasta – študenta a priateľa Aristotela.² Ptolemaios I. ho za týmto účelom povolal do Alexandrie.³ Ako súčasť Museionu vzniká v roku 284 pred Kr. Alexandrijská

knižnica. Keďže Egypt v tom čase prekypoval bohatstvom, na pokyn Demetria museli obchodníci skúpiť všetky knihy z blízkeho i ďalekého sveta, pretože „*cieľom knižnice bolo zhromaždiť všetko ľudské poznanie.*“⁴ Alexandria sa tak stala „mestom kníh“.⁵ Keď v roku 283 pred Kr. Ptolemaios Soter zomiera, mal knižničný fond Alexandrijskej knižnice 200-tisíc zväzkov. Ptolemaios II. Filadelfos pokračoval v otcovom diele a obe inštitúcie – Museion i Alexandrijskú knižnicu podporoval.

Zásadným krokom k otvoreniu knižnice pre verejnosť bolo roztriedenie kníh zhromaždených za Demetria a zistenie autografu (pôvodného znenia) každej z nich. Toto sa udialo za vlády Zenodota z Efezu. Keďže zozbierané spisy boli opisy opisov s množstvom nepresností, preto prirodzene vznikol odbor textová kritika pod vedením významných odborníkov povolaných do Alexandrie za týmto účelom. Po Zenodotovi († 206 pred Kr.) sa stal riaditeľom knižnice Kallimachos z Kyrény (310 – 240 pred Kr.), nazývaný aj otcom literárnych dejín. Je autorom zoznamu, ktorý neskôr slúžil ako katalóg kníh Alexandrijskej knižnice.⁶ Bol to prvý rozsiahly vedecky spracovaný knižničný katalóg v dejinách vzdelanosti.

Alexandrijská knižnica bola skutočne centrom poznatkov, pretože obsahovala aspoň jeden exemplár každej z kníh na svete. V čase vlády Cézara mal knižničný fond 700-tisíc exemplárov. V roku 48 pred Kr. počas vojny medzi Cézarom a Pompeiom knižnica vyhorela⁷, avšak jej činnosť pokračovala naďalej. Úplný koniec svetového pokladu, Alexandrijskej knižnice, prišiel v roku 638, keď Alexandriu dobyli Arabi a neostalo z nej takmer nič. Avšak čas plynul a ľudstvo túžilo.

NOVÁ ALEXANDRIJSKÁ KNIŽNICA – BIBLIOTHECA ALEXANDRINA

„*Nová Bibliotheca Alexandrina je snom všetkých vedcov.*“

(Marc Van Montagu, molekulárny biológ)

Hoci pôvodná Alexandrijská knižnica zanikla, v ľudoch nezanikla túžba a v pamäti sa vynárali záblesky histórie perly na pobreží.

Prišli 80. roky 20. storočia a myšlienka novej knižnice začala po stovkách rokov ožívať. Rozhodnutie UNESCO, egyptskej vlády a Alexandrijskej univerzi-

Vonkajšie moderné priestory Alexandrijskej knižnice

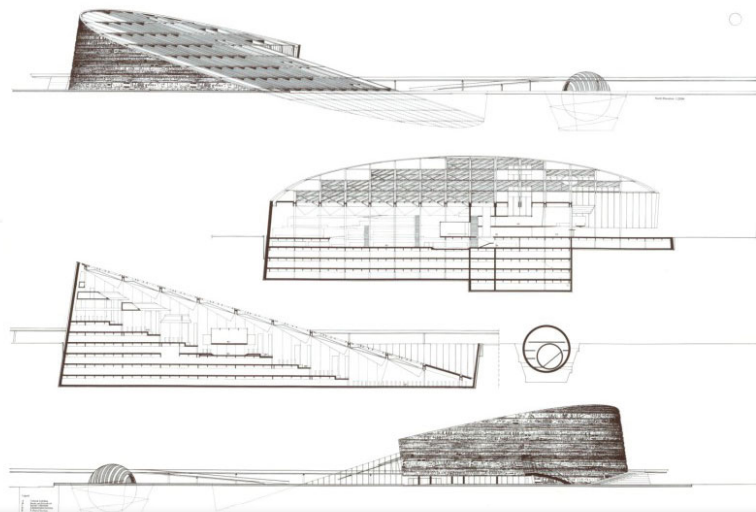
ty o vybudovaní Novej Alexandrijskej knižnice ako verejnej a univerzitnej knižnice bolo jedným z najväčších kultúrnych činov tej doby. Nešlo o obnovu pôvodnej knižnice, ale o vybudovanie najmodernejšej knižnice so špičkovými knižnično-informačnými službami.⁸ Ide o vybudovanie živého organizmu poznania, kultúry, umenia a radosti z poznaného i nepoznaného. Architektonickú súťaž na projekt Novej Alexandrijskej knižnice vyhral nórsky ateliér Snohetta. A stavba mohla v roku 1991 začať. Dokončená bola v roku 2001.⁹

ARCHITEKTÚRA BIBLIOTHECA ALEXANDRINA

V súčasnosti sa na pobreží Stredozemného mora zďaleka vyníma Nová Alexandrijská knižnica – lesklý disk vyčnievajúci spod zeme (z umelo vytvorenej vodnej plochy, akoby z mora) s priemerom 160 metrov – architektonický skvost s najmodernejšími knižnično-informačnými službami, výskumnými

centrami, múzeami, kultúrnym centrom, planetáriom a inými súčasťami.

Budova sa z vonkajšieho pohľadu podobá na skosený valec, naklonený k vode v tvare klina. Kruhový tvar pôdorysu symbolizuje cyklickosť dejín, neohraňičenosť či nezadržateľnosť ľudskej túžby po poznání

Návrhy súčasnej Bibliotheca Alexandrina

a dramatický sklon strechy zas pripomína dynamiku ľudských dejín. Už na prvý pohľad je jasné, že knižnica vznikla spojením moderného umenia s kultúrnym dedičstvom Egypta a celého sveta.

Monumentálna a zároveň čistá budova na južnej strane stúpa tridsať metrov nad hladinu mora, kde sú do ťažkej sivej žulovej fasády vytesané fragmenty textov v súčasných i mŕtvych jazykoch, a tak odkazuje na pôvodnú knižnicu ako prvú svojho druhu na svete i ako poctu ostatným kultúram sveta.

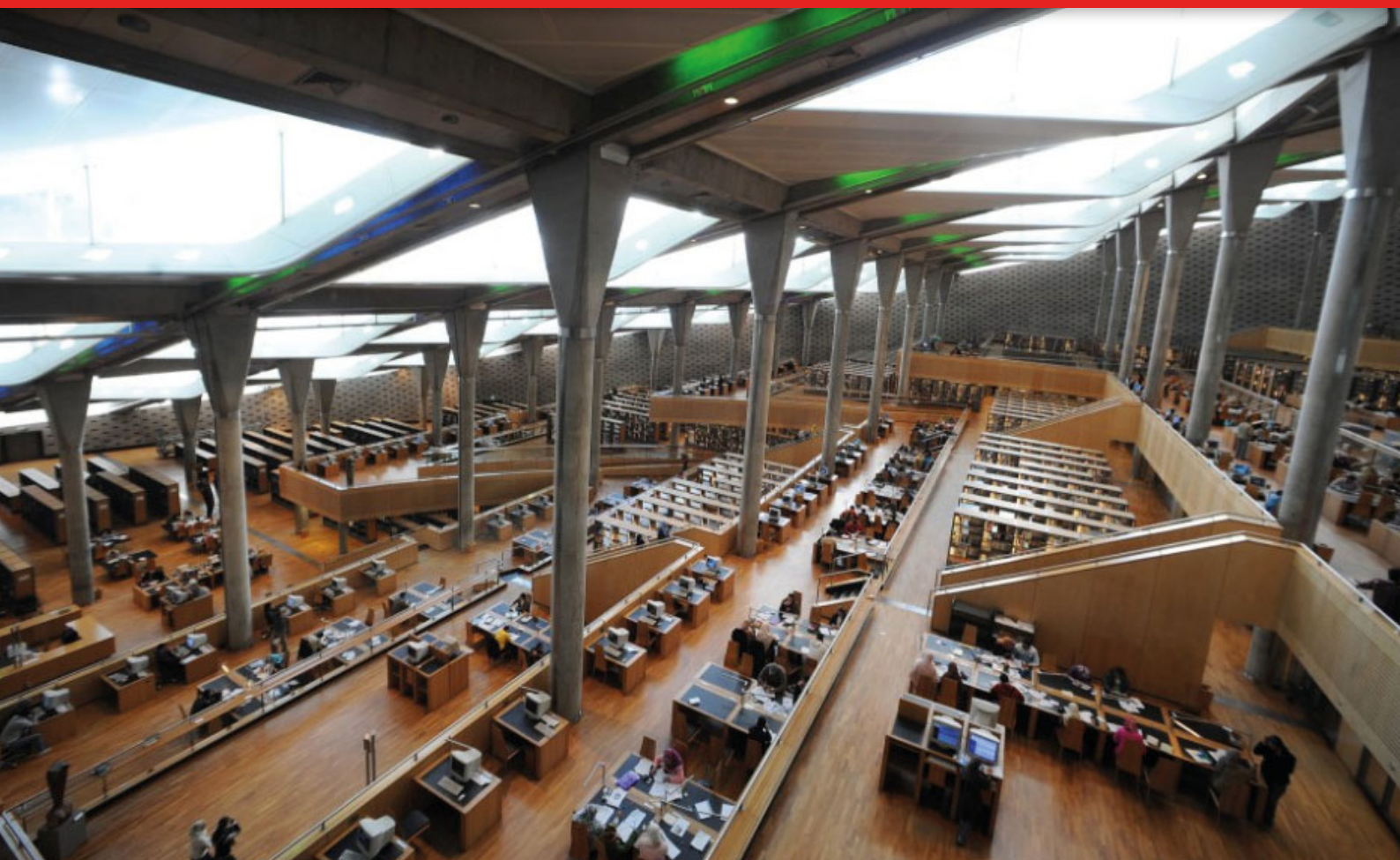
Interiér knižnice pripomína živý organizmus s presnou štruktúrou, logikou a mimoriadne dobrou organizáciou. Pod strechou s lomenými sklami, ktoré sú prispôbené čo najlepšiemu prenikaniu denného svetla, sa nachádza čítareň. Priestor pôsobí teplo a presvetlene aj vďaka kombinácii dreva a kovu. Čítareň predstavuje gro celej budovy Bibliotheka Alexandrina. Skladá sa zo siedmich platforiem a v jej priestoroch sa nachádza knižničný fond. Vysoký strop evokuje vzdušnosť, slobodu a veľkoleposť stavby. Knižnica sa tak stáva služobníčkou človeku a návštevníkovi poskytuje

čo najlepšie podmienky na štúdium, oddych, vedu a výskum.

Pod čítárňou, ktorá je akoby korunou knižnice, sa nachádzajú archívy s úložnou kapacitou pre osem miliónov zväzkov; stále expozície, galérie, školiace centrá a pod. Knižnica má rozlohu 80-tisíc metrov štvorcových, výšku 43 metrov a siaha do hĺbky 12 metrov.

Nová knižnica v Alexandrii je vlnková loď v systematizácii a uchovávaní poznatkov celého spektra vedeckého, intelektuálneho a výskumného sveta. „Je symbolom poznania“¹⁰, kumulácie vedomostí a kultúrneho dedičstva celého ľudstva, preto sa právom nazýva matkou všetkých knižníc. Je to miesto dialógu a porozumenia medzi kultúrou a spoločnosťou. Ročne organizuje viac než tisíc kultúrnych, vedeckých a umeleckých podujatí (konferencie, akadémie, výstavy, expozície, koncerty, divadelné predstavenia, vedecké sympóziá) pre všetky skupiny užívateľov rôznych vekových kategórií a za rok ju navštíví až jeden a pol milióna návštevníkov. Knižnica združuje vedcov, intelektuálov, akademikov a umelcov.¹¹

Najväčšia čítareň Alexandrijskej knižnice

BIBLIOTHECA ALEXANDRINA A JEJ SÚČASTI

Súčasťou knižnice je sieť kultúrno-vzdelávacích inštitúcií. Ku hlavnej knižnici, ktorá uchováva viac ako dva milióny kníh v printovej či digitálnej podobe, sú pridružené Frankofónna knižnica obsahujúca pol milióna kníh z Národnej knižnice vo Francúzsku¹²; Depozitná knižnica a Knižnica máp a atlasov, v ktorej je možné preniesť sa nielen do histórie starého Egypta pomocou zdigitalizovaných máp, atlasov, interaktívnych programov a pod., ale aj do histórie ľudstva ako takého. Súčasťou Bibliotheca Alexandrina je tiež šesť špecializovaných knižníc.

Knižnica umení a multimédií, v ktorej pomocou najmodernejších technológií sa dajú zistiť poznatky z rôznych vedných disciplín, akými sú napríklad anatómia, chémia, biológia a pod. Pomocou 3D zobrazení sa možno dostať do najmenších stavebných jednotiek živej i neživej prírody.

Knižnica Taha Hasena je druhou špecializovanou knižnicou, ktorá je určená predovšetkým nevidiacim užívateľom a užívateľom so špecifickými potrebami. V nej sa pomocou špeciálnych programov na čítanie a písanie môžu vzdelávať, ale aj používať internet a elektronické zdroje s prehliadačom prispôbeným ich požiadavkám.

Detská knižnica je treťou špecializovanou knižnicou, ktorá sa zameriava na čitateľov od šesť do jedenásť rokov. Ponúka pohybové aktivity, vzdelávanie hrovou formou, napríklad na vyučovaní v planetáriu alebo vo vedeckom centre deti pomocou jednoduchých vedeckých pokusov okúsia svet fyzikálno-chemických zákonov.

Knižnica pre mladých je určená najmä čitateľom vo veku dvanásť až šesťnásť rokov. Uskutočňuje sa v nej vzdelávanie pomocou zdigitalizovaných knižničných fondov, interaktívnych programov a rozvoj čitateľskej gramotnosti, kritického čítania a pod.

Knižnica vzácnych kníh a knižných kolekcíí uchováva najvzácnejšie knihy z celého sveta.¹³ V nej môžeme nájsť svetové unikáty.

Hlavná časť knižnice sa môže pyšiť najväčšou čítárňou na svete.

BIBLIOTHECA ALXENDRINA V DIGITÁLNEJ DOBE

Bibliotheca Alexandrina je stále vedúcou inštitúciou v digitálnych projektoch. Jej súčasťou je archív všetkých internetových stránok od roku 1996. Taktiež má prvú zdigitalizovanú arabskú knižnicu na svete. Spravuje webovú stránku Memory of modern Egypt. Je miestom centralizácie informácií o histórii Egypta, obsahuje 10-tisíc dokumentov, obrázkov, videí, máp a pod. Jej dielom je prvé DVD s názvom Description l'Égypt. Bibliotheca Alexandrina participuje na takmer 1 miliónu knižných projektov. Má svoje digitálne laboratórium DigiLab. Je partnerom siete Digital library federation (DLF) a The world digital library (WDL).

Azda najvýznamnejšou súčasťou digitalizácie informácií je Culturama – kultúrna panoráma premietaná na deväť obrazoviek. Je to vôbec prvý patentovaný interaktívny systém s deviatimi projektormi. Culturama je držiteľkou mnohých ocenení. Culturama, vyvinutá spoločnosťou CULTNAT, umožňuje prezentovať množstvo dátových vrstiev; kliknutím na vybranú položku je možné dostať sa do jej najmenších detai-

Egypt nie je zaujímavý len pyramídami a inými starovekými pamiatkami, ktoré dodnes lákajú milióny turistov z celého sveta.

Mimoriadnej popularite sa teší aj nová Alexandrijská knižnica. Vydajte sa s nami do jej moderných priestorov prostredníctvom dvojice kratších **dokumentárnych videí** z platformy Youtube.

Prajeme príjemné sledovanie a jedinečný divácky zážitok.

<https://www.youtube.com/watch?v=nbVShDVXtAM>

<https://www.youtube.com/watch?v=o34mFhG65Fs>

lov. Je to informatívna a atraktívna multimedialná prezentácia egyptského dedičstva s viac ako 5 000-ročnou históriou, s vedomosťami a ukázkami staroegyptskej, koptskej a moslimskej kultúry.

Ďalšou digitálnou špecialitou Bibliotheca Alexandrina je aplikácia VISTA (The Virtual Immersive Science and Technology Applications system). Ide o interaktívne prostredie virtuálnej reality. V praxi to vedcom umožňuje transformovať dvojrozmerné súbory údajov na 3D simulácie a vstúpiť tak do „iného sveta“, do virtuálnej reality. VISTA pomáha výskumníkom simulovať správanie prírodných systémov tak, akoby sa v nich nachádzali. Výskumník sa tak môže ocitnúť v bunke, v DNA, v orgánoch ľudského tela a do najmenších detailov ich preskúmať.

Výskumné centrá sú neodmysliteľnou súčasťou knižnice v Alexandrii. Názvy centier sú jasnou indíciou ich orientácie a zamerania: Alexandria a Stredozemné výskumné centrum (Alex Med), Centrum písania a spisov, Centrum špeciálnych štúdií a programov (CSSP), Medzinárodná škola informačnej vedy (ISIS), Centrum rukopisov, Centrum dokumentácie kultúrneho a prírodného dedičstva (CULTNAT), Centrum helenistických štúdií, Centrum štúdií islamskej civilizácie, Centrum Koptských štúdií, Centrum strategických štúdií a iné.

Súčasťou budovy Bibliotheca Alexandrina je aj Centrum umenia s trinástimi stálymi expozíciami, štyri galérie, kongresové centrum s kapacitou pre tisíc ľudí. Bibliotheca Alexandrina je sídlom mnohých medzinárodných inštitúcií.¹⁴

NA ZÁVER – ČÍTAJME KRITICKY

Svet Novej Alexandrijskej knižnice Bibliotheca Alexandrina je svet poznávania, bádania, stretávania a rastu, svet vzájomného obohacovania sa a posúvania sa vpred. Iste, dnešný svet je vnímaný ako digitálny a čoraz menej sa hovorí o knihách a knižniciach ako o nádobách relevantného poznania, ako o chrámoch vzdelania, ale faktom je, že aj v dnešnej dobe vznikajú knižnice, akou je Nová Alexandrijská knižnica. Ľudstvo bude vždy hnané dopredu k poznávaniu nepoznaného. Stále bude v človeku túžba čítať, v niektorom ju treba prebudiť, v inom zas posilniť, avšak vo všetkých treba pestovať kritické myslenie, kritické čítanie.

Človek nakoniec siahne po informáciách z overených knižničných databáz a zatúži po dotyku s knihou priamo v knižnici.

Zdroj foto <https://www.snohetta.com/projects/5-bibliotheca-alexandrina>

POZNÁMKY

- ¹ MANGUEL, A.: *Dějiny čtení*. Brno: Host, 2007, s. 242.
- ² MANGUEL, A.: *Dějiny čtení*. Brno: Host, 2007, s. 242.
- ³ CEJPEK, J. a kol.: *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha: Karolinum, 2002, s. 30 – 32.
- ⁴ MANGUEL, A.: *Dějiny čtení*. Brno: Host, 2007, s. 243.
- ⁵ MANGUEL, A.: *Dějiny čtení*. Brno: Host, 2007, s. 242.
- ⁶ CRAWFORD, A.: Introduction. In: *History of Libraries*. [online] [cit. 4. 8. 2020] Dostupné na: <http://assets.press.princeton.edu/chapters/i10442.pdf>
- ⁷ Stánky múdrosti. In: *Quark* 10/2019. [online] [cit. 4. 8. 2020] Dostupné na: <https://www.quark.sk/stanky-mudrosti/>
- ⁸ CEJPEK, J.: *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha: Karolinum, 2002.
- ⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=APdaANRAL-I>
<https://www.youtube.com/watch?v=o34mFhG65Fs&t=74s>
- ¹⁰ Swapan Datta, deputy general director (Crop science) General council of agricultural research. In: *Bibliotheca Alexandrina movie*. [online] [cit. 12. 7. 2020] Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=APdaANRAL-I>.
- ¹¹ Bibliotheca Alexandrina movie. [online] [cit. 12. 7. 2020] Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=APdaANRAL-I>
- ¹² AD Classics: Bibliotheca Alexandrina / Snøhetta. [online] [cit. 12. 7. 2020] Dostupné na: <https://www.archdaily.com/592824/ad-classics-bibliotheca-alexandrina-snohetta>
- ¹³ Overview. [online] [cit. 4. 8. 2020] Dostupné na: <https://www.bibalex.org/en/Page/overview>
- ¹⁴ Bibliotheca Alexandrina movie. [online] [cit. 12. 7. 2020] Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=APdaANRAL-I>

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

MANGUEL, A.: *Dějiny čtení*. Brno: Host, 2007, 478 s. ISBN 978-80-7294-231-2.

CEJPEK, J. a kol.: *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha: Karolinum, 2002, 245 s. ISBN 80-246-0323-3.

CRAWFORD, A.: Introduction. In: *History of Libraries*. [online] [cit. 4. 8. 2020] Dostupné na: <http://assets.press.princeton.edu/chapters/i10442.pdf>

Stánky múdrosti. In: *Quark* 10/2019. [online] [cit. 4. 8. 2020] Dostupné na: <https://www.quark.sk/stanky-mudrosti/>

Bibliotheca Alexandrina movie. [online] [cit. 12. 7. 2020] Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=APdaANRAL-I>

AD Classics: Bibliotheca Alexandrina / Snøhetta. [online] [cit. 12. 7. 2020] Dostupné na: <https://www.archdaily.com/592824/ad-classics-bibliotheca-alexandrina-snohetta>

Overview. [online] [cit. 4. 8. 2020] Dostupné na: <https://www.bibalex.org/en/Page/overview>
<https://www.snohetta.com/projects/5-bibliotheca-alexandrina>